

Для всіх батьків, які прагнуть навчати дітей з раннього віку, щоб бути впевненими в їхньому майбутньому успіху, Ейнштейн є наочним доказом того, що генію, щоби розкритися, може знадобитися якийсь час. Один із його вчителів, відомий доктор Йозеф Дегенгарт, навіть здобув собі місце в примітках історії, дійшовши цілком безпідставного висновку, що його норавливий учень «ніколи нічого не досягне».

Альберт Ейнштейн з'явився на світ 14 березня 1879 року в німецькому місті Ульм у батьків-євреїв Германа та Пауліни. Сестра Марія (знана як Майя) народилася через два роки. Як єврей у Німеччині кінця дев'ятнадцятого століття Ейнштейн одразу ж отримав тавро невдахи, статус, про який він не лише знав, а який і значно вплинув на ставлення до нього інших людей упродовж усього життя.

Його родина була типовими буржуа. Батько, талановитий математик, працював у галузі електропромисловості, яка стрімко розвивалася, однак йому добряче бракувало кмітливості у веденні справ. Відверто кажучи, мало що у дитинстві віщувало Альберту таке видатне майбутнє. Якщо про це вже зайшла мова, то він був дитиною з таким сповільненим розвитком, що покоївка досить безсердечно називала його «тупаком». До того ж він ще й страждав

на *ехолалію*, тому по кілька разів повторював фрази. Хоча є дуже мало доказів для припущень, що Ейнштейн мав істотний ступінь аутизму (а насправді, чимало свідчень як раз про протилежне), саме ехолалія стала причиною того, що дехто розглядає можливість наявності в нього серйозної хвороби.

Більше того, він був мрійником, а тому міг здаватися іншим трохи відчуженим і в дитинстві мав лише кількох друзів-однолітків. Проте у віці п'яти років у житті Альберта настав переломний момент. Якщо то була вирішальна подія для нього особисто, то й для людства вона стала не менш важливою. Ейнштейну нездужалося, і він відпочивав у ліжку, коли батько, щоб потішити малого, дещо йому подарував — компас. Те, як стрілка поверталася на північ без жодного механічного втручання, викликало в хлопця захват. Сам Ейнштейн описував ту мить як відчуття холоду й ознобу (добре для науки, та певно, не найкраще для вже й без того хворої дитини). То був предмет, який з блисковою ясністю показував фізичний ефект невидимих сил. З тієї миті Ейнштейн став одержимий незримими силами, що впливають на наш всесвіт.

Розповіді про не надто значні успіхи Ейнштейна в навчанні стали вже легендою, без сумніву, частково через необачне висловлювання доктора Дегенгарта. Однак Альберт був досить-таки здібним учнем, особливо в галузі математики. З цього предмету він на кілька років раніше за своїх однолітків перейшов на академічний рівень. До дванадцяти, за його словами, він був «у захваті від того, що істину можна знайти тільки шляхом самого міркування, без допомоги будь-якого зовнішнього досвіду». Однак лише тому, що він, як і батько, мав хист до математики,

ніхто не вбачав у ньому науковця-пророка. Коли у шістнадцять (на два роки раніше, ніж зазвичай) він спробував отримати місце в університеті, результати тестів показали, що він мав наздогнати декілька шкільних дисциплін, зокрема ботаніку, літературу та політику.

Щоб отримати місце у Вищому технічному училищі Цюриха, Ейнштейн ходив до школи у швейцарському місті Арау і став другим у своєму класі за успішністю. І знову Альберт показав себе здібним учнем, але заледве досягнув вершин. (Хоча його ім'я ми, безперечно, знаємо значно краще за ім'я учня, який обійшов Ейнштейна і посів перше місце.) Коли він закінчив навчання у Вищому технічному училищі в 1900 році, то посідав непримітне четверте місце серед п'яти студентів. Після того він марно намагався отримати в Цюриху постійне місце роботи. У 1901 році після чималих розчарувань він був змушений погодитися на відносно низьку посаду технічного експерта (III класу) у Швейцарському патентному бюро в Берні.

Хіба можна було очікувати, що всього через чотири роки Ейнштейн опублікує серію статей, які перевернуть науковий світ з ніг на голову? Що найнеймовірніше – все це він робив самотужки у свій вільний час. Пізніше Ейнштейн припускав: можливо, саме те, що він не гнався за оцінками, й допомогло йому згодом досягти тріумфу. За його словами, він «розвивався так повільно, що почав розмірковувати про час та простір, лише ставши дорослим». Та навіть після того, як він поділився інтелектуальним проривом із рештою світу, знадобилося ще кілька років, щоб здобути заслужене визнання. Це неймовірно, але Ейнштейн обійняв посаду молодшого професора лише у 1909 році – не просто через дев'ять років після випуску,

а й через цілих п'ять років після виходу його статті про спеціальну теорію відносності та вирахування формули $E = mc^2$. Та й Нобелівську премію він офіційно отримав лише у 1922 році.

Усі ці факти переконливо доводять, що навіть такий винятковий розум, як у Ейнштейна, досягає успіху в житті повільно і з докладанням зусиль.